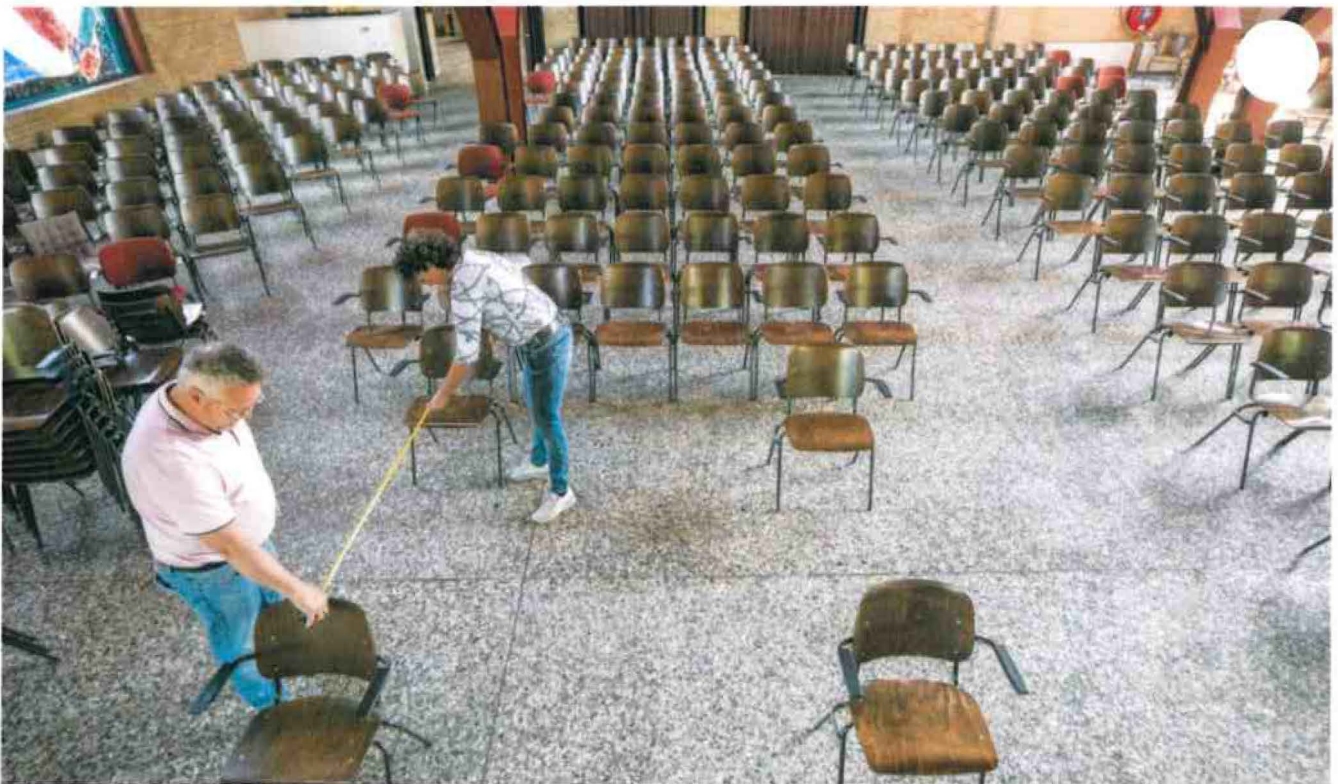

Plan voor de anderhalvemeterkerk: 'Van de 900 zitplaatsen houd je er 120 over'

De kerken blijven dicht, maar denken al wel na over hun plek in de anderhalvemetersamenleving. Een uiterst lastige opgave. Ontmoeting en samenhang is voor kerkgangers even wezenlijk als besmettelijk.

Hilbert Meijer

© 24 april 2020, 13:17 aangepast 13:37

Kostersechtpaar Ben en Ria Meijer zetten de stoelen in de Rehobothkerk in Ermelo op anderhalve meter afstand van elkaar. Waar eerst 21 stoelen stonden, blijven er slechts 4 over. (beeld Jeroen Jumelet)

CORONAVIRUS

► AMERSFOORT

In de Rehobothkerk in Ermelo schuift het kostersechtpaar Ben en Ria Meijer met stoelen. Van een rijtje met zeven geschakelde stoelen blijven er twee over als de tussenafstand anderhalve meter moet zijn. Voor en achter moet er steeds een rij tussenuit. Het resultaat na wat meet- en schuifwerk: 4 stoelen, op een vloeroppervlak waar doorgaans drie rijen van

zeven stoelen staan. Wil de kerk de anderhalvemeterregel halen, dan blijven er van de 410 zitplaatsen misschien zeventig, tachtig over, schat Ria. Gezinnen en echtparen kun je wel op een rijtje zetten, daar is nog wat ruimtewinst te behalen.

Het zal nog wel even duren voor de kerkgang weer voorzichtig op gang mag komen. De regels voor kerkdiensten - zoveel mogelijk online, en bij fysieke ontmoeting maximaal dertig personen, anderhalve meter uit elkaar - gelden in elk geval nog tot 20 mei. Dat duurt nog een tijdje, en het is zeker niet gezegd dat er dan weer samenkomsten belegd mogen worden. Toch is er alle reden nu al na te denken wat er haalbaar is als er iets meer bewegingsvrijheid komt, net zoals de horeca al doet, zegt Daniëlle Woestenberg van het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO).

En dat gebeurt. Het is niet alleen een kwestie van zitplaatsen tellen, er moet ook nagedacht worden over de logistiek. 'Er zal iemand bij de deur moeten staan die mensen gedoseerd binnenlaat', filosofeert Ben Meijer in de Rehobothkerk. Iedereen op zijn vertrouwde plekje laten zitten is sowieso een utopie. 'De eerste bezoekers zullen voorin moeten gaan zitten, en dan kun je opbouwen naar achteren toe.' Het is best te doen als je alles goed doordenkt, vult Ria aan. 'Misschien is het beter niet te zingen. De kinderen moeten dan de hele dienst naar de kinderbijbelgroep. En we doen alleen het invalidentoilet open en reinigen dat na elk bezoek.'

stapje voor stapje

Dat de kerken straks in een keer voor alle kerkgangers opengaan, gelooft niemand. Het zal, net als in het onderwijs, stapje voor stapje gaan. Eerst een combinatie van fysiek en online ligt het meest voor de hand zei Egbert van der Stouw, voorzitter van de werkgroep 'Kerk na corona' deze week op [NPO Radio5](#). Het zal nog wel even duren voor alles weer normaal is, vermoedt hij. Kerken zullen geen grote verbouwingen gaan doen om aan de anderhalve meter te kunnen voldoen, maar er zijn wel aanpassingen nodig. Hij denkt aan looproutes, regulering van binnenkomst en vertrek, en geen koffiedrinken voor en/of na de dienst.

moet zien, daar zullen de kerkgenootschappen zelf mee moeten komen. De ene kerk is de andere niet, zegt Woestenberg. 'Vandaar dat we de verschillende landelijke kerkgenootschappen gevraagd hebben met voorstellen te komen die voor hen kunnen werken.'

Het CIO verzamelt die ideeën en kijkt of daar algemene richtlijnen uit te destilleren zijn. Het is geen geheim dat de verschillen tussen kerken groot zijn, en de oplossingen dus maatwerk vergen: grote kerken, kleine kerken, kerken met stoelen en kerken met banken, kerken met meerdere in- en uitgangen en kerken waar iedereen door dezelfde deur binnenkomt. 'De plaatselijke situatie is leidend', zegt Woestenberg. 'In een grote kerk met honderden zitplaatsen heb je een andere situatie dan in een wijkgebouw met een zaaltjes ter grootte van een klaslokaal.'

Op 25 kilometer afstand van de Ermelose Rehobothkerk staat de Maranathakerk in Bunschoten. De kerkzaal wordt momenteel verbouwd. Het geluid van een cirkelzaag maakt een gesprek onmogelijk en de kerkbanken zitten onder het stof. Koster Peter Schuit meet met zijn rolmaat anderhalve meter en trekt met zijn vingers markeringen in het stof op de banken: zo zouden mensen straks op veilige afstand van elkaar kunnen zitten. Een bank is 6,80 meter, en je moet ook op voldoende afstand de paden tussen de banken kunnen gebruiken. 'Dus dat is vier in een bank', rekt Schuit voor. Sla je steeds een bank over, dan zit je precies anderhalve meter achter elkaar. 'Het is minimaal, maar dat zou net kunnen. Van de 900 zitplaatsen houd je er dan zo'n 120 over.' Met een crisisteam dat de Maranathakerk formeerde, wordt alvast voorgesorteerd op het moment dat de kerk weer open mag. Een brainstorm heeft al wat ideeën opgeleverd. 'Die zitten nog in een wijde zak, maar we hebben nog wel even de tijd.'

In een anderhalvemeterkerk kun je grofweg een kwart kwijt van het aantal mensen dat in normale omstandigheden in het gebouw past, zegt CIO-secretaris Woestenberg voor de vuist weg. 'Die kwart wordt ook genoemd bij bioscopen. Er zal voor

In de werkgroep van de Protestantse Kerk in Nederland waar Van der Stouw voorzitter van is, zitten specialisten op het gebied van jeugdwerk, pastoraat, gemeenteopbouw en missionair werk die samen nadenken over de 'anderhalvemeterkerk'. De werkgroep die hij leidt, verzamelt ideeën uit het land en zal op den duur een handreiking doen. Dat is een traject zonder einddatum. 'We zullen niet in een keer het hele pakket klaar hebben.'

Of kerken vanaf 20 mei de deur op een kier mogen zetten is zeer de vraag. Het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken schat in dat dit sterk zal afhangen van het sociale gedrag van mensen tot die tijd. Leidt de heropening van de scholen tot meer ontmoetingen en een toename van de besmettingen, dan zullen die besluiten er heel anders uitzien dan als iedereen thuisblijft. En bij een eventuele versoepeling, die het kabinet in stapjes doorvoert, is de kans groot dat de economische belangen – zoals heropening van horeca – voorrang krijgt boven het toestaan van religieuze samenkomsten.

Hilbert Meijer @hilbertmeijer · 24 apr. 2020

Het wordt een hele puzzel als kerken straks weer open mogen. ze kunnen dan nog geen kwart van hun bezoekers kwijt. Op mijn verzoek lieten twee kosters met een rolmaat zien hoe de 'anderhalvemeterkerk' er straks uitziet. Nu online morgen in #NDnl.

Bonusmateriaal: the making of de foto's, door Jeroen Jumelet.
[#NDnl pic.twitter.com/Rzz5BOdPrF](https://pic.twitter.com/Rzz5BOdPrF)

— Hilbert Meijer (@hilbertmeijer) [April 24, 2020](#)

ene kerk is de andere niet

Toch heeft het CIO bij de 31 lidkerken alvast de vraag neergelegd hoe zij activiteiten willen hervatten bij versoepeling van de maatregelen. Het gaat daarbij om twee lijnen, laat secretaris Daniëlle Woestenberg weten. De eerste is de eredienst, in welke vorm dan ook. De tweede is de plaats van de kerk in de samenleving. Het CIO gaat niet zeggen hoe het kerkelijk leven in de anderhalvemetersamenleving eruit

en achter een rij leeg moeten zijn en links en rechts voldoende ruimte. Dan kom je er al gauw op uit dat waar normaal vier tot zes mensen zitten nu één persoon zit.'

Koster Peter Schuit van de Marantakerk in Bunschoten-Spakenburg meet anderhalve meter afstand op. De strepen in het stof op de kerkbanken - de kerkzaal wordt momenteel verbouwd - geven de juiste afstand aan. - beeld Jeroen Lumelet

Er zijn kerken die al bedacht hebben dat ze dan een aantal diensten achter elkaar kunnen beleggen, zegt Woestenberg. Maar dat is makkelijker gezegd dan gedaan. Mensen zitten niet alleen in de kerk, ze moeten er ook in en weer uit. Dus moet je nadenken over de logistiek: waar komen mensen binnen, wat zijn de handigste looproutes? 'En je zult bij meerdere diensten achter elkaar hygiënemaatregelen moeten nemen, zoals nu in de supermarkten gebeurt met de winkelkarretjes die na elk gebruik worden geïsoleerd.'

Vooralsnog meer vragen dan antwoorden dus. En hoe meer kwesties er aangeroerd worden, hoe meer vragen er opdoemen: wat doen we met de kinderkerk, wat doen we met het koffiedrinken voor of na de dienst, hoe gaan we om met gemeenteleden die doordeweeks in groepen bij elkaar komen?

Klemmende vragen leven er bovendien op pastoraal gebied: hoe kan de kerk er op een veilige manier zijn voor mensen die eenzaam of ziek zijn, hoe kun je binnen de grenzen van het toelaatbare pastoraal nabij zijn bij stervenden? Woestenberg: 'Er komt steeds weer iets nieuws boven.'

heilige kus

Los van de logistiek lijkt ook theologisch een anderhalvemeterkerk bijna een onmogelijkheid, zegt Jonge Theoloog des Vaderlands Mark de Jager. 'Persoonlijk contact in de kerk is zo belangrijk, Paulus heeft het zelfs over de heilige kus. Die hebben we in het Westen afgezworen, maar aanraking speelt best een grote rol. Denk aan avondmaal, de doop, handenschudden, koffiedrinken.'

Een anderhalvemeterkerk is een kerk met een handicap, maar aan de andere kant: gebrokenheid is de corebusiness van de kerk, zegt De Jager. 'Geconfronteerd worden met dit soort moeilijkheden is een manier om je bij de kern te laten bepalen: wat is echt belangrijk, wat hebben we te delen en hoe kan dat onder deze omstandigheden? Kerk-zijn op afstand levert creatieve initiatieven op, de kerk is altijd heel flexibel geweest en heeft een groot aanpassingsvermogen. In Engeland is bijvoorbeeld de Alphacursus in een razend tempo digitaal gemaakt. Bij de Alphacursus is contact en een gezamenlijke maaltijd superbelangrijk. Maar ik las een verhaal van een alleenstaande moeder die nooit in de gelegenheid was de Alphacursus te volgen, en dat nu wel kon, omdat het online vanuit huis kon. Zo komen uit moeilijkheden toch weer mooie dingen voort.'

Pinkpop veiliger dan zingen in de kerk

Als de kerken straks weer stukje bij beter open mogen, is het de vraag of het verantwoord is samen te zingen. Niet alleen bij hoesten en niezen, maar ook bij praten en zingen, komen aerosolen vrij. Dat zijn luchtdeeltjes met minuscule speekseldruppels, die het virus gemakkelijk kunnen overbrengen. Meerdere studies tonen aan dat er veel meer van deze druppeltjes naar buiten gebracht worden door zingen dan als je praat, bevestigt Mariet Feltkamp, viroloog in het Leids Universitair Medisch Centrum. Sommige [studies](#) spreken van [zes keer zoveel](#), wat Feltkamp 'niet onaannemelijk' noemt. Door 'je stembanden te laten vibreren en je mond goed open te zetten' kan een virus dat in de keel zit met de aerosolen naar buiten komen en zich verspreiden. Het virus heeft bij samenzang bovendien extra kansen. 'Als je zingt, heb je meer lucht nodig, dus dan

adem je goed in', legt Feltkamp uit. 'Hoe meer lucht je inademt, hoe meer risico je loopt lucht binnen te krijgen waarin het virus zit. Het is sowieso een risico je te begeven in een ruimte met anderen. Samen zingen geeft dan nog eens extra risico. Dat is een kwestie van kansberekening.'

In een kerk waar de ramen dicht zijn, blijven aerosolen langer hangen. Daardoor kun je 'meer virus' binnenkrijgen, wat de kans vergroot dat de infectie aanslaat dan wanneer je 'weinig virus' binnenkrijgt. Een ruimte ouderwets goed luchten kan het risico op besmetting verminderen, omdat in een goed geventileerde ruimtes - en in de openlucht - aerosolen veel sneller vervliegen en verdunnen. Een openluchtfestival als Pinkpop is om die reden volgens Feltkamp waarschijnlijk minder besmettelijk dan samen in de kerkbanken psalmen zingen.

Wat de Leidsche viroloog zegt, strookt met haar Koreaanse collega-viroloog Woo-Joo Kim, hoogleraar infectieziekten aan de [Korea University](#). Volgens hem produceer je tijdens het zingen niet alleen meer minuscule speekseldruppeltjes, maar hebben die ook nog eens een veel groter bereik dan de veelbesproken anderhalve meter; daardoor kan één besmet persoon veel meer mensen besmetten dan hen die in zijn directe omgeving zitten.